

Amb motiu del 70è aniversari de la fundació del PSUC

Eurocomunisme, europeisme i ecologisme

Giorgio Napolitano ens ofereix, en la seva autobiografia política publicada recentment, una reflexió molt interessant sobre el moment històric en què els partits eurocomunistes (en realitat el PCI, el PCE i el PSUC; el PCF mai no va arribar a assumir de veritat el profund procés de reorientació que van emprendre els altres tres partits) van passar de la crítica al passat a la ruptura radical amb ell i, per tant, amb el Partit Comunista de la Unió Soviètica; de la concepció ideal d'“una altra Europa possible” -la del “socialisme real”, estesa des de l'Atlàntic fins als Urals- a l'Europa de la Comunitat Econòmica com el camp polític i social propi i en el qual la democràcia no era un instrument sinó un bé objectiu, un fi en ella mateixa i, en conseqüència, un element fonamental de la seva identitat, on una economia social de mercat definia el marc de la lluita a favor d'una societat més justa.

Giorgio Napolitano sempre va apostar, sense renunciar a la seva militància comunista i en el marc dels diferents corrents del seu partit, pel corrent que podríem qualificar, simplificant, de socialdemocratitzador. Veia així afavorida, amb aquella ruptura, la seva aposta, però el cert és que el gir no estava fonamentalment orientat a ocupar el buit socialdemòcrata italià generat per Craxi -encara que això en fos una conseqüència- sinó que era, veritablement, un gir radical cap a l'acceptació de la realitat, en el qual fou un element determinant l'aportació europeista d'Altiero Spinelli des dels voltants del PCI. Ideològicament, el gir comportava també una ruptura amb el dogmatisme ortodox i una nova aportació a la crítica de l'ideologisme.

Les tensions internes i l'evolució posterior del PCI són tractades amb intel·ligència per Giorgio Napolitano en la seva autobiografia des de la pròpia visió personal i en el context peculiar de la situació de l'esquerra a Itàlia, en un procés que, en part,

encara continua el seu complex curs, però que no és el meu propòsit analitzar aquí. El meu comentari es limita a algunes consideracions sobre la ruptura del PCE amb l'europeisme i, especialment, sobre l'europeisme del PSUC. El compromís democràtic i la ruptura amb el dogmatisme marxista-leninista nascut de l'estalinisme van seguir, en els dos partits, camins diferenciats, els trets dels quals encara avui es poden identificar.

Fou durant la dictadura franquista, i concretament l'estiu de 1972 i el gener de 1973, respectivament, quan el VIII Congrés del PCE i el III Congrés del PSUC van aprovar la posició favorable a la integració d'Espanya en la Comunitat Econòmica Europea, un cop recuperada la democràcia. Encara avui, 34 anys després, és il·lustratiu llegir la intel·ligent intervenció de Tomás García (Juan Gómez a la clandestinitat) en els debats del VIII Congrés del PCE, o el raonat informe de Gregori López Raimundo en el III Congrés del PSUC. El gir cap a la realitat i la ruptura amb el passat s'havien consumat.

Posteriorment, en el cas del PCE, després d'una complicada trajectòria de durs enfrontaments interns, el procés es va saldar amb l'eliminació dels corrents vertebradors antidogmàtics -que va venir facilitada per la marginalitat electoral i l'àmplia ocupació del centre-esquerra pel PSOE-, i es va acompanyar de la recuperació dogmàtica del NO a l'"Europa dels mercaders" i del testimonialisme a favor d'"una altra Europa possible", que desqualificaven el gir de 1973. En conseqüència, i ja dins Izquierda Unida, es pronunciava pel NO frontal al Tractat de Maastricht i, coherentment, per la denúncia implacable del projecte de Constitució Europea.

Per la seva banda, el PSUC, que va compartir protagonisme amb el PCE en la lluita contra la dictadura franquista, però que ho va poder fer al si d'una mobilització social més àmplia que en la resta d'Espanya i en la qual l'hegemonia es va impregnar de la peculiar cultura psuquera -caracteritzada per unir a la lluita una sòlida voluntat unitària, un catalanisme de base popular i una valent actitud antidogmàtica-, mantenia el seu europeisme i es legitimava també amb la irrupció

dels cristians en el partit. Encapçalats per Alfons Comín, van suposar una autèntica revolució ideològica, en aparèixer en l'àmbit de la militància comunista no pas “malgrat” el seu cristianisme, sinó sumant el cristianisme com un valor positiu en la lluita pel socialisme.

La bondat dels primers resultats electorals, i el manteniment d'un cert equilibri intern entre eurocomunistes i prosoviètics, van donar al PSUC un alt grau de protagonisme durant la transició i la primera etapa de la democràcia, però la tasca organitzada dels prosoviètics, als quals es van sumar el petit grup esquerrós dels anomenats leninistes i els errors comesos per alguns dels que ocupàvem les responsabilitats de direcció, van obrir el procés d'afebliment polític i electoral del PSUC.

Però després dels diferents i desgraciats episodis que va travessar, la part majoritària del PSUC que va vertebrar ICV va conservar l'herència eurocomunista amb el segell propi de la cultura psuquera, la qual cosa, d'una banda, l'havia de distanciar del dogmatisme hegemònic d'Izquierda Unida i de les conseqüències de l'esfondrament de l'URSS i, de l'altra, la portava a consolidar-se com una part de l'esquerra catalana electoralment modesta però sòlida i amb identitat pròpia. I des d'aquesta identitat, tal com va succeir en el passat amb l'uropeisme i les llibertats democràtiques, l'ecologisme es va incorporar horitzontalment a la seva concepció política, no com un instrument sinó com un objectiu global present en tota la seva política.

Crec que, si observem el procés en la seva globalitat, podem concloure que aquesta incorporació de l'ecologisme no és un “miracle polític” sinó que és el resultat de l'aplicació coherent i continuada de la filosofia que Gramsci va qualificar hàbilment de “filosofia de la praxi”. En aquest context resulta oportú valorar les paraules del president Pasqual Maragall, pronunciades en el seu discurs amb motiu del lliurament de la Medalla d'Or de la Generalitat a Gregori López Raimundo, el mes de gener passat, en el qual deia textualment: “Jo de vegades em pregunto si no convindria a Catalunya que decidíssim caminar junts, més junts vull dir, els

socialistes catalans de Reventós i els psuqueros de Gregorio, Gutiérrez Díaz i Saura”.

No li faltava raó al President amb la seva pregunta, que de fet era una innegable invitació a estrènyer lligams en un procés que, en certa manera, ja s'està donant. Però respondre a la pregunta-suggeriment requereix dir amb nitidesa que caminar cada cop més junts i, en alguns casos excepcionals, superposats, no sols exigeix tenir clars els molts punts de coincidència que existeixen entre les dues organitzacions, sinó també els motius -i en determinades circumstàncies fins i tot els avantatges- de la diferenciació, entre els quals considero que mereixen ser tinguts en compte tres, deixant de banda el NO d'ICV en el referèndum sobre la Constitució Europea, que entenc com un accident conjuntural pendent d'una reorientació. El primer dels motius és la sòlida configuració plural de l'escenari polític català, que propicia una riquesa de matisos que fins i tot ja forma part de la seva identitat nacional.

El segon és l'existència d'una cultura política pròpia fruit de l'herència eurocomunista del PSUC en la qual la radicalitat no es confon amb el testimonialisme, sinó que s'entén com un principi des del qual es fa la política quotidiana. El tercer -i aquí la diferenciació podria ser conjuntural- és que mentre que ICV mou la seva pràctica política, tant en l'àmbit social com en el governamental, dins de la concepció del desenvolupament sostenible com a component inseparable d'un model de cohesió social, sense eufemismes instrumentals, ajustant-la al període de transició que travessem, el PSC afronta encara l'escenari actual des d'una concepció en què s'hi poden trobar els trets fonamentals del desenrotllisme progressista, un camp en què el respecte mediambiental és una servitud que cal tenir en compte però que no és l'eix de coordenades on s'han de situar avui les polítiques d'esquerra.

No hi ha dubte que la riquesa plural del panorama polític català no és una foto fixa, però els seus canvis no es poden sostreure ni a l'herència socialdemòcrata del PSC ni a l'herència eurocomunista d'ICV ni als nous requeriments del desenvolupament

sostenible. No s'ha d'oblidar, alhora, que en política una cosa és l'aplicació de la teoria dels vasos comunicants i una altra de ben diferent és la barreja en un únic recipient.

Antoni Gutiérrez Díaz
Exsecretari general del PSUC
Exvicepresident del Parlament Europeu

Article publicat a Treball, número 161, juliol-agost 2006